

תוכן עניינים

4.....	חלק א'
4.....	א.1 האוכלוסייה
4.....	א.1.1. אוכלוסיית בעלי מוגבלות שכלית
7.....	א.2.1. אוכלוסיית בעלי נכות
10.....	א.2 טיפול בבעלי חיים
11.....	חלק ב'
16.....	ביבליוגרפיה

חלק א'

א.1 האוכלוסייה

א.1.1. אוכלוסיית בעלי מוגבלות שכלית

האדם המוגבל בשכלו הינו בעל מנת משכל קטנה. הוא בעל אינטליגנציה נמוכה מן הממוצע. אלא שאין הסכמה כללית באשר למושג אינטליגנציה, כך שלא יכולה להיות הסכמה חד משמעית באשר למי נכלל ומי לא בהגדרה של לקות שכלית. בחברה רב תרבותית, כמו זו הקיימת בישראל, יש צורך להחליט על פי מה נקבע מהי אינטליגנציה ממוצעת, ומתוך שכך להחליט מהם תחומי ההכללה וההדרה של בעלי לקות שכלית. מיקומו של הגבול מושפע ממידת מורכבותה של החברה, רמתה בתחומי החינוך, הטכנולוגיה והרווחה, עמדותיה כלפי האדם עם מוגבלות שכלית וכן המשאבים שביכולתה להעמיד למענו (Purugganan, 2018). על אף הקושי שקיים בהגדרה, הגדרה זו נחוצה הן למספקי השירותים לאוכלוסייה זו והן לחוקריה. כדי שכל הנזקקים לשירותים מיוחדים אכן יקבלו אותם, יש צורך להגדיר את תכונותיהם של הנמנים עם אוכלוסייה זו (ולא את אלה שאינם משתייכים אליה). גם המחקר דורש הגדרה כזו, שכן אם רוצים לבחון מה מצבה של אוכלוסייה זו, קשרים בין מאפייניה, וכדומה בכדי שיהיה מסוגל להשוות את האוכלוסייה הזו לאוכלוסיות אחרות (Zaagsma, Volkers, Swart, & Schippers, 2020). לצורך כך, נבנו מבחני אינטליגנציה שתוצאותיהם הגולמיות מתורגמות על ידי תיקנון לסקאלת התפלגות נורמלית של האינטליגנציה. ההגדרה הרווחת והמקובלת קיום הינה של האיגוד האמריקני לפיגור שכלי ולמרות שאינה ההגדרה היחידה יש לגביה הסכמה רחבה יחסית. לפיה, פיגור שכלי מתייחס לתפקוד אינטלקטואלי כללי נמוך מן הממוצע באורח משמעותי, שמבטא – או קשור – בליקויים בו-זמניים בהתנהגות ההסתגלותית והוא מופיע במשך תקופת ההתפתחות. כלומר תנאי ראשון להכללה באוכלוסיית בעלי המוגבלות השכלית, הינו נמוך מהסף הנמוך של התפלגות ציוני אינטליגנציה (Purugganan, 2018).

תנאי נוסף להשתייכות לאוכלוסיית בעלי המוגבלות השכלית הוא המרכיב השני שבהגדרה: "ליקויים בו-זמניים בהתנהגות ההסתגלותית". מימד זה בוחן את מידת ההסתגלות של האדם לנורמות ההתנהגות החברתיות הצפויות מאדם המשתייך לקבוצות ההשתייכות שלו: קבוצת הגיל, קבוצת תרבותית ועוד. הפן הזה בוחן את מידת העצמאות האישית והאחריות שהאדם לוקח כלפי החברה בה הוא חי. ההסתגלות הזו היא תוצאה של פעילות גומלין הדדית בין הכשרים והמיומנויות של האדם, הציפיות

שמצפה ממנו החברה בה הוא נתון והזדמנויות שהיו לו ללמוד (Hronis, Roberts, & Kneebone, 2017; Florze & Bethay, 2017).

כאמור, הציפיות מהפרט הם תוצאה גם של קובצת ההשתייכות התרבותית של האדם. בישראל שהשונות בתוך האוכלוסייה היא עצומה, מתוך היותה מדינת כור היתוך, יש לאמירה זו משמעות מרובה. מבחן המשכל בו עושים שימוש בהערכות המשכל בנוי ומתוקן לפי הנורמות המערב-אירופאיות, כך שנבדק שמאפייניו רחוקים מאוד ממאפייניו של אדם מערב אירופאי, יופלה לרעה או לטובה על ידי המבחן וישיג תוצאה הפוכה מזו המגיעה לו באופן אובייקטיבי. במקרה של אדם חריג מבחינת מאפייניו, לצורך העניין אם דמותו רחוקה מאוד מזו של "דמות" התקנון הממוצעת. למרות ההתאמות שניסו לקיים למבחן עדיין יש במבחן הפליה לרעה של אוכלוסיות מסוימות. במקרים בהם תוצאות המבחן מוטות בצורה מהותית בעטייה של תרבות המוצא, במקרים כאלו אין להגדיר אדם כזה כבעל מוגבלות שכלית (Dichman, Easton, Batchos, & Rafajko, 2017).

הרכיב השלישי בהגדרה של מוגבלות שכלית הוא שמנת המשכל וקשיי ההסתגלות מופיעים בתקופת ההתפתחות. תקופה זו נמשכת מן הלידה ועד גיל 18. זוהי תקופת הגדילה וההתפתחות השכלית של האדם. כמובן אין לראות בגיל 18 קצה מוחלט וסופי, אך הוא נקבע גם בשל חפיפתו לגמר הלימודים בבית הספר היסודי. קיים הבדל מהותי בין אדם שיש לו איחור התפתחותי, התפתחותו השכלית והאישית-חברתית התעכבה למול זה שקיימים אצלו תפקודים מסוימים שנפגעו. אף אם מנת-המשכל שלהם זהה, הרכבה שונה. קיימים הבדלים ניכרים בין שני אנשים אלו ברכיבי הדימוי העצמי, התחיות האישיות ובהסתגלות החברתית, שלהם השלכות מהותיות על הטיפול. לסיכום, בכל פרט חייבים להתקיים כל שלושת התנאים שמופיעים בהגדרה, כדי שאדם יסווג עם מוגבלות שכלית התפתחותית. הדרישה לקיום הקשיים המשמעותיים בתפקוד האינטלקטואלי והתנהגות חברתית-הסתגלותית לקויה כתנאי להגדרת האדם עם מוגבלות שכלית. ההגדרה מניסוחה מלמדת על כך שאינה עוסקת באטיולוגיה או בפרוגנוזה, אלא היא מהווה צילום נקודתי של המצב העכשווי של האדם. יכול להיות שמאן דהו מוגדר כבעל מוגבלות שכלית ההתפתחותית בהווה, ולא יוגדר כך בעתיד. יתכן גם מצב הפוך, שבו המוגבלות השכלית בילדות אינה בולטת, עם זאת כאשר מתחיל את שנות לימודיו בבית הספר הוא עלול להיחשב לילד עם מוגבלות שכלית (Evenhuis, Henderson, Beange, Lennox, & Chicoine, 2001).

כרבע מהילדים עם מוגבלות שכלית נמנה עם קבוצה אחרת של לוקים במוגבלות שכלית קלינית. המדובר במוגבלות שכלית קלינית בינונית עד קשה ועמוקה (מנת-משכל למטה מ-55-50), המלווה, לרוב בליקויים ביולוגיים אורגניים ניכרים. התפלגות המחלה לאורך שכבות האוכלוסייה. לליקוי קליני אין מרפא ברוב המקרים, עם זאת חינוך וטיפול מתאים מאפשר להפחית את מידת התלות בזולת. יש המכנים את